

48. BALATONFŐKAJÁR

Kajár, -on, -rol : -ru, -ra, -i [K1. *Balatonfő-Kajár* P. *Balaton fő Kajár* K2. *Balatonfőkajár*]. – T: 2192 ha, L: 1815. – A község neve 1902-től Balatonfőkajár. 1983-tól Balatonalmádi nagyközségkörnyéki települése. – P: „Balaton fő Kajár Reformált Egyháznak anyja könyvébe az 1760dik Öspörösi beírás sz. ugy említetik az akkor itt legnagyobb idejű emberek bevallása szerint, hogy ők már atyáiktól ugy hallották, sőt

magok is némelly dolgokra jól emlékeznek hogy már a Reformáció előtt virágzó község volt, a Reformációra s annak honosultával még török világ előtt áttértek s annak folytonos gyakorlatába voltak 1637dik esztendőben szolgált Református Papra Kabaira emlékeznek, s az anyakönyv bizonyítása sz. is ez ideig szolgált lelkészeknek neveik sorba elszámollhatatnak. Ugy szinte Ttts: Kenese Családnak Pápai Vizkeleti János 1619 év Január 6dikán kiadott II. Ferdinánd 1626-ba Január 26-án megerősített adományozó leveleiken szinte Balaton fő Kajár Község név említetik. - Itt kezdődven a Balaton lehet, hogy ettől vette a Balaton fő elő nevet. - A Veszprém völgybeni boldog asszonyrol czimzett apátza fejedelmi asszonynak is 1623 oktober 20-án kiadott Toth családott(!) illető adományozo levelébe is helységünk Balaton fő Kajárnak neveztetett”. – Fcs.: Adjuk meg a módját, mint kajáriak a csikóherélésnek. A történet: Ki akarták herélni a csikót. Közben eltörött a lába. Agyonlőtték, s utána kiherélték. [] Akit Szentgyörgyön meg nem vertek, Lepsémbe meg nem későtek, Kajáron meg nem b...tak, az elmehet a világon akárhová.

1. *Csajági ut [Szabó Dezső út]* Út. A Csajág felé vezető műút belterületi szakasza. 2. *Ujfalu, -ba* Fr. Ide tartozik: 2–9. 3. *Csajági utca* [~] U. A szomszéd faluról. 4. *[Bocskai u]* U 5. *[Bajcsy-Zsilinszky u]* U 6. *Kis bót* É. Vegyeskereskedés. 7. *Fülei ut : Vár ut [Kossuth Lajos út]* Út. A szomszédos Füle felé vezető közút belterületi szakasza. Az egykori Várhoz vezetett, amelyet a hagyomány szerint Thúry György palotai várkapitány rombolt le, amikor a vár a török kezén volt. 8. *Bigyi, -be : -hő*. Pince volt. Gazdag Györe Lajos tulajdona. Ma már csak a helyét jelöli a név. 9. *József Atilla utca* [~] U 10. *Köz Köz*. A Bocskai és a Szabó Dezső utca között. 11. *Szélmalom* É. Az I. világháború végéig működött. Boros Gyula tulajdona volt. 12. *Galambház* Volt É. A Hány család létesítette a szokatlanul nagy méretű galambházat. Ma már csak a neve van meg. 13. *Téglaégető* Volt É. Téglagyártó üzem volt, amelyben kézierővel gyártották a nyerstéglát. Ma már csak a helye van meg. 14. *Kányai-rét : Némési-birtok : Kenesei-birtok* Fr. A rétség Kányai Ilonának, a nemes Kenessey család örökösének tulajdona volt, amelyet házhelyeknek kifarcelláztak. 15. *Zsidó temető* Te 16. *Iparoskör : Drékszlér-kocsma : Gyuláné kocsmája : Kiskocsmá* É. Egykori rendeltetéséről, Drexler vezetéknevű és Gyula keresztnévű tulajdonosairól és mai szerepéről. 17. *[Béke u]* U 18. *Kiskajár, -ra* Fr 19. *Árvaház : Ovoda : Kari-ház* É. Özv. Kary Jánosné református árvák nevelésére ajánlotta fel a házát. 1940-ben nyílt meg. Ma napköziotthonos óvoda. 20. *Pártház* É. Az MSZMP helyi szervezetének és a Hazafias Népfrontnak a székháza volt irodákkal és tanácsteremmel. 21. *Nathán-ház* Volt É. Nathán nevű zsidó kereskedőcsalád háza és üzlete. 22. *Téesziroda* É. A lebontott Nathán-ház helyén emelték. 23. *Kajári utca* [~] U 24. *[Zalka Máté u]* U 25. *Petőfi Sándor utca* [~] U 26. *Bástya, -'hó* Kőfal. A Lepsény felé vezető közút egyik oldala másfél méterrel magasabban van, mint a közút másik oldala. Az omlást kőfállal védték ki. Ez a Bástya. 27. *Sudárfás-kut* Volt Kút 28. *Lepsényi ut [Ady Endre u]* Út. A Lepsény felé menő közút belterületi szakasza. 29. *Árpád utca* [~] U

30. *Hősi emlékmű* Szo. Az elesett szovjet katonák emlékére emeltette a község. 31. *Réformátus temető* Te 32. *Zsidó templom* É. Ma lakás. 33. *Pékség* É. Magántulajdonban levő sütöde. 34. *Tanítótér* É. A református tanító szolgálati lakása volt. 35. *Öregotthon* É. Öregek napközi otthona. 36. *Temető-árok* Árok. A református és a katolikus temető között van. 37. *Katolikus templom* É 38. *Réformátus templom* É. 39. *Parókia*. Református paplak és lelkesi hivatal. 40. *Iskola* É. A református fele-

S364

kezetűeké volt. 41. *Templom-domb* D. A református templom, a paplak és az iskola épült rá. 42. *Hősi szobor* Szo. Az I. világháborúban elesett falubeli katonák emlékére állították. 43. *Régi piac* Tér. Régen itt volt a hetipiac. 44. *Olajútó* Volt É. Olajmalom volt. 45. *Katolikus temető* Te 46. *Ásó-Karika-hégy* D. Alakjáról. 47. *Engel-föd* Fr. Engel nevű család vette meg a Kenesseyektől. A II. világháború után házhelyeknek mérték ki. 48. *Művelődési központ* É. Most építik. 49. [*Táncsics Mihály u*] U 50. *Pálinkaház* Volt É. Egykor pálinkafőző volt. 51. *Mahër-domb* D. Rajta egy Macher nevű hentes háza állt. 52. *Mahër-ház : Polák-ház : Zsidó hentés* É. Machertől egy Polák nevű zsidó vette meg, és folytatta a hentesmesterséget. 53. *Gazdakör : Olvasókör : Régi kultur : Iskola* É. Korábbi rendeltetéseiről. Ma szükségterem. 54. *Iskola* É. Egykor a katolikus felekezeté volt. 55. *Tanács : Tanácsház* É. A községi tanács épülete és irodái. 56. *Orvoslakás* É 57. *Rëndelő : Orvosi rendelő* É 58. *Tűzoltószertár* É 59. *Szárazmalom* Volt É. Lóvontatással működött. 60. *Kuria* Ur. A 10 házból álló épületcsoportban zsellérek laktak. Gúnynév volt. 61. [*Széchenyi István u*] U 62. *Ábécé* É 63. *Pósta : Hangya* É. Ma a község postahivatala. A helyén volt a Hangya szövetkezet boltja. 64. *Pékség* É. Magántulajdonban levő sütöde. 65. *Árok* Árok 66. *Futura* É. A II. világháború előtt gabonafelvásárló vállalat begyűjtő- és tárolóhelye volt. Ma raktár. 67. *Piac tér* Tér. A hetipiac jelenlegi helye. 68. *Régi templom* É. Régi katolikus templom. 69. *Kérészt : Templomkérészt* Ke. A templom mellett van. 70. [*Dózsa György u*] U 71. *Török szër* Fr 72. [*Móricz Zsigmond u*] U 73. *Áfész-központ* É 74. *Kis kasté : Kis kastéj* É. A földesúr kisebbik lakóépülete volt. 75. *Kasté : Kastéj* É. A 74-essel együtt ma szociális otthon. 76. *Patika : Gyógyszertár* É 77. *Mozi* É 78. [*Arany János u*] U 79. *Battyán szër* Fr 80. *Major* M. Tsz-major. 81. *Géméskút* Kút 82. *Iskola* É 83. *Cinca, -'ra* Fr 84. *Sári szër* Fr 85. *Cselédház* É. Az uradalmi cselédek lakóháza volt. 86. *Percel-ház* É. Volt tulajdonosáról. 87. *Iskola* É. A falu egyetlen általános iskolája szükségből több épületben működik. (40., 54., 82.). 88. *Cse-ház* É. Cseh nevű egykori tulajdonosáról. Az első emeletes ház volt a faluban. Ma pedagógus szolgálati lakás. 89. *Pásztorház* É. A község pásztorainak szolgálati lakása volt. Ma is lakóház. 90. *Cse-istálló* É. A Cseh-házhoz tartozó, de különálló és külön névvel számon tartott épület. Ma lakóház. 91. *Lepsényi utca* [~] U. A Lepsény felé vezető műút belterületi szakasza. 92. *Fakszos házak* É. A Falusi Kislakásszövetkezet (FAKSZ) kölcsönével épültek 1938 körül. 93. *Bürkös-réti-patak* [K1. K2. ~] Vf 94. *Vasut utca* [*Kossuth Lajos u*] U. A vasútállomás felé vezet. 95. *Kanális* Vf 96. *Kanális-híd* Híd 97. *Malom, -ba : Gőzmalom : Villanymalom* Malom. A nevek a technikai fejlődést jelzik. 98. *Gépműhej*. A tsz géptelepe és javítóműhelye. 99. [*Vasvári Pál u*] U 100. *Vásártér : Lóvásártér* Tér. Az egykori állatvásárok helye. Beépülőben van. 101. *Álomás : Vasutálmás* É. A Veszprém–Lepsény vonal Balatonfőkajár nevű állomása. 102. *Fotbalpája : Sportpája* [Hnt. *Sporttér*] Sportpálya 103. *Sportöltöző : Öltöző, -be* É 104. *Pálinkaház* É. Egykori szeszfőzde, ma lakóház. 105. *Cédulaház* É. Az állatvásárok alkalmával a járlat-

S365

levelek kezelésének helye. 106. *Székut utca* [P. *Székut*] U. Az Arany János utca egy része. 107. *Olajütő* É. Ma lakóház. Lóerővel működött. 108. *Márk-féle ház* É. Egykori tulajdonosáról. 109. *Keverőtelep* Tel. Az Aszfaltútépítő Vállalat telephelye. 110. *Vitkai-ház* É. Vitkay nevű volt tulajdonosáról. Ma lakóház. 111. *Sportréptér* Gyepes tér 112. *Vitkai-kert* S, I. A Vitkay-házhoz tartozó nagy kiterjedésű, s valamikor szépen gondozott díszkert volt. Az egyik szögletében salétromot főztek. 113. *Téeszistálló* É 114. *Álatgondozók háza* É. Vágóhídnak épült. 115. *Sós, -ra* : *Sós-legelő* [J. *Laposi közös I*] Fr. Beépülőben van az egykori külterület. 116. *Kórintus, -ba* [K1. K2. *Korinthus*] Fr. Beépülőben. Régen csutavágók 'zsellérek, napszámosok' lakták. 117. *Bűtény, -be* : *Bűtém, -be* Do, sz 118. *Bűtény-ódal* [K1. J. K2. *Böjtényoldal*] Do, e 119. *Bűtényi-erdő* Ds, e 120. *Kopasz-domb* [K1. J. K2. ~] D, e 121. *Kárlátó* D, e 122. *Főső-Apáti* [K1. K2. ~] Ds, sz 123. *Kűső-Apáti* [K1. K2. ~] S, Ds, sz 124. [C. J. *Apáti d*] 125. *Bēső-Apáti* [K1. J. K2. ~] S, Ds, sz. Pedagógus illetményföld. 126. *Haraszt, -ra* [K1. P. J. K2. ~] Ds, sz. P: „mivel Cserjés”. 127. *Rigó-főd* S, sz. Tagosításkor Rigó Lajos kapta. 128. *Āső-Apáti* [K1. K2. ~] Ds, S, sz 129. *Sörös-tó* Tó volt. Kiszáradt. 130. *Arany-hégy* : *Aran-hégy* [K1. K2. *Aranyoshegyi J. Aranyhegy = Aranyoshegy*] S, Ds, sz 131. *Vasut.* A Budapest–Tapolca közötti vonal Balatonfőkajár határában húzódó szakasza. 132. *Álomás* : *Főső álomás* [Hnt. *Balatonfőkajár felső vasúti megállóhely*] Lh, MÁV vasúti megállóhely 133. *Bányaszél ut* Csa 134. *Óreg-hégy* [C. K1. P. J. K2. ~ Hnt. *Szólőhegy*] Lh, Ds, szö. P: „nevét vette Nagy kiterjedésétől”. 135. *Kis-Amérika* D, szö 136. *Somjó-hégy* [K1. K2. *Somlyó J. Somlótető*] D, szö. Tájvédelmi körzet. Itt található a kvarcfilit, régi kőzet. 137. *Vár uti pincesor.* Pincesor, prэшázak. 138. *Komló-vögy* [K1. J. K2. ~] Ds, Vö, S, szö 139. *Pattogzó pincesor.* Pincesor, prэшázak. 140. *Lucó-kut.* Kiépített kút a névadó birtokán. 141. *Pap-főd* : *Paf-főd* [J. *Egyházföldek*] Ds, szö. Egykori illetményföld a református lelkész használatában. 142. *Margit-főd* Ds, S, sz. Kenessey Margit földbirtokosé volt. 143. *Bánya Kőbánya* 144. *Sós lápa főső* [K1. K2. ~] Ds, I, sz 145. *Falu-rét* S, r, sz 146. *Rěformátus tanító főd* Ds, sz 147. *Katolikus tanító főd* Ds, sz 148. *Akarattya ajja* [K1. K2. ~ J. *Akarattya puszta és -alja*] Ds, S, Mf, r, sz, szittyós, vizes, nádas 149. *Sós lápa* [C. *Soss Lápa P. Sos Lápolyi J. ~*] Hr, S, I. P: „mivel Szik sos”. 150. *Ludma, -ra* [K1. K2. ~ J. *Ludmáj*] S, régen r, ma sz 151. *Hégyes-telek* [K1. J. K2. ~] Ds, S, sz 152. *Szívás, -ba* Vö, gy 153. *Sós lápa kűső* [K1. K2. ~] Ds, sz 154. *Sós lápa bēső* [K1. K2. ~] Ds, I, sz 155. *Lěncse szēr* [K1. J. K2. ~] S, Ds, sz 156. *Kűső-Lěncse szēr* Ds, S, sz 157. *Téeszpince* : *Halm-pince* É. Mai használójáról, illetve egykori tulajdonosáról. 158. *Tolbuhin-pince* É. Az ismert nevű marsall átmeneti főhadiszállása volt. 159. *Karika-hégy āső* Pincesor 160. *Karika-hégy főső* Pincesor 161. *Sárgafődés ut* Út. A sárgaföld lelőhelyéhez vezet. 162. *Tikacs-szél* [J. *Tikacs*] Ds, sz 163. *Csókama, -ba* [J. *Csókamál*] Ds, sz 164. *Tolvaj ut* Út 165. *Sudárfás-kut* Gémeskút 166. *Kűső-Tikacs* [J. *Tikacs*] Ds, sz 167. [C. J.

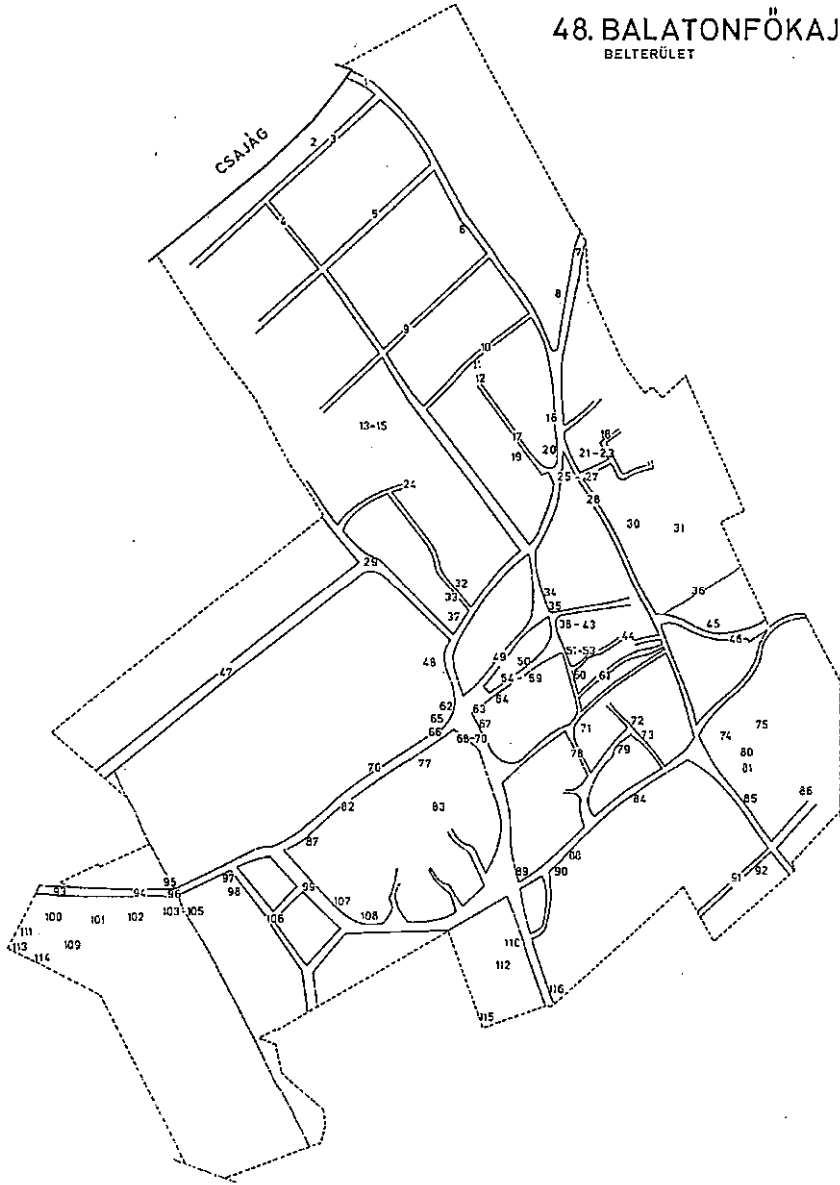
S366

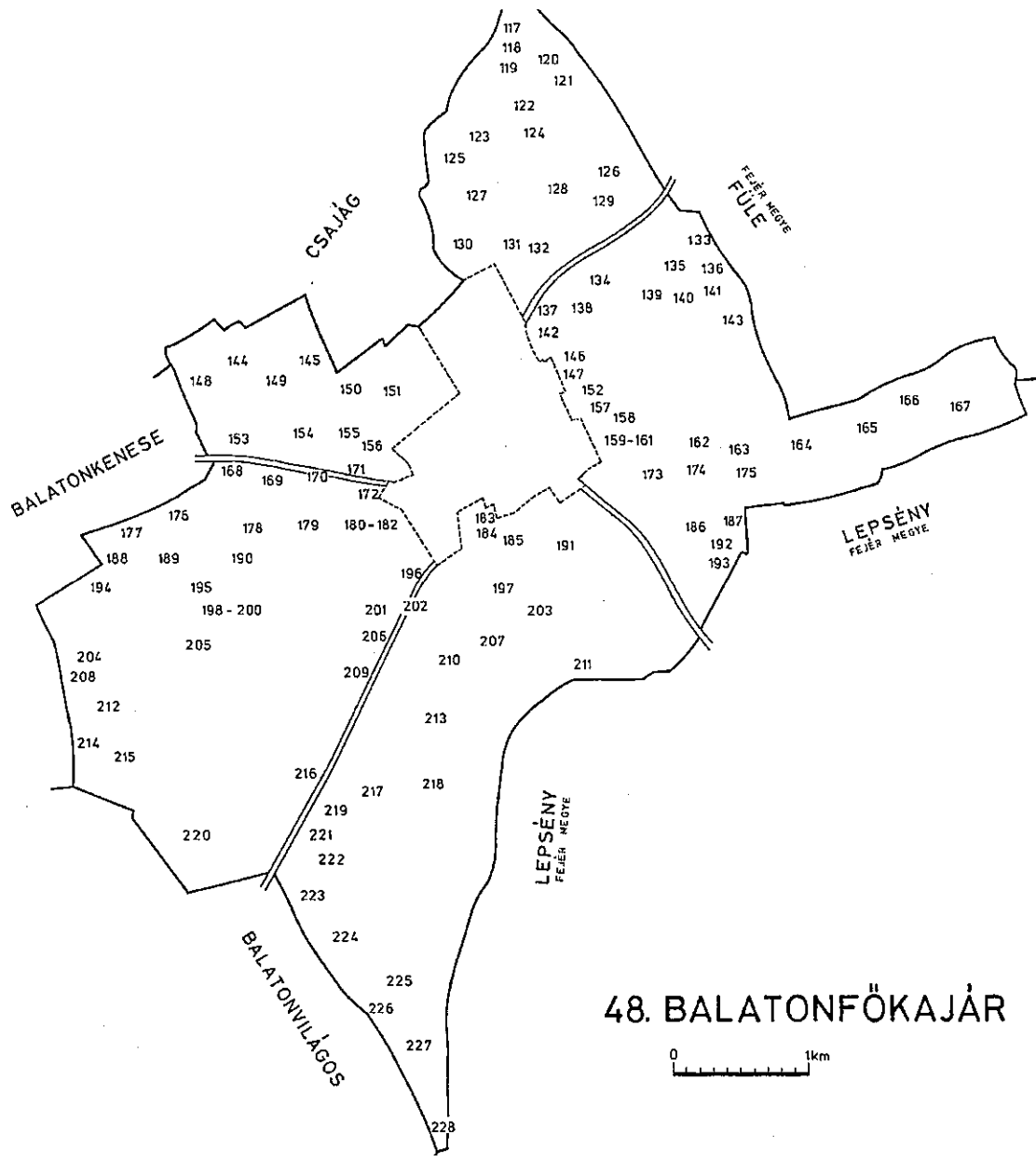
Tengerd P. Tengerdi kaszáló] P: „mivel régen Tengerd nevű Család birta”. 168. *Baromállás āső* [K1. K2. ~ J. *Baromállás*] S, Mf, sz, r 169. *Töröncső, -re* [K1. J. K2. ~] S, sz 170. *Pálhalála* [K1. P. J. K2. ~] Ds, sz. Meredek kaptató. P: „mi tulajdon képpen pap halála mivel a Csajági pap 1702-ben a Rátzokali ütközetben ott esett el”. 171. *Bēső-Lěncse szēr* [J. *Lencseszer*] Ds, S, sz 172. *Bustya, -ra* [K1. J. K2. ~] Ds, S, sz. Meredek domb, remész. 173. *Bēső-Tikacs* [J. *Tikacs*] S, I, sz 174. *Fülöp-kut* Kút. A névadó egykori földjén van. 175. *Tikácsi ut* Út. Az azonos nevű dűlön vezet keresztül. 176. *Koma Káro-tag* S, régen I, ma sz. Volt Koma ragadványnevű és Károly nevű tulajdonosáról. 177. *Gáspár-tag* S, régen I, ma sz. Egykori tulajdonosáról. 178.

Kesellő-hégy [C. K1. K2. *Keselyő h J. ~*] D, sz 179. *Szennyviztisztító É* 180. *Faház É*. A tsz tulajdonában van. 181. *Tanya É*. A tsz használatában van. 182. *Gécemáni-kert* S, k 183. *Vájoggyödör* G. Innen hordták a földet a vályogtéglá vetéséhez. 184. *Kendéráztató*. Több kisebb tó volt. 185. *Murzsa, -'ba* [J. ~] S, Ds, sz 186. *Tikacs, -ba* [K1. J. K2. ~] S, Ds, sz, r, l. Uradalmi birtok volt. A gróf Zichy család és Tóth Ede birtoka. 187. *Rókalik* [J. *Rókalikas*]. Egykor rókák tanyája. 188. *Baromállás kűső* [J. *Baromállás*] Ds, S, sz 189. *Baromállás főső* [K1. J. K2. ~ J. *Baromállás*] Ds, S, sz 190. *Ásó-Töröncső* [J. *Töröncső*] S, sz 191. *Kórintus, -ba* [K1. J. K2. *Korintus*] S, Ds, r, l, sz 192. *Homokbánya* B 193. *Csuk-rét* S, r. Nh.: A török basa csókért mérte. Aki nagyobbat adott, az nagyobb darabot kapott belőle. 194. *Főső-part föle* [P. *Part föli J. Partföle = Part fölött*] Dt, sz. P: „nevét vette Balaton partról”. 195. *Töröncsői-kut* Gémeskút. Jó vize volt. 196. *Községi-legelő* S, l 197. *Lapos, -ba* [C. K1. K2. *Lápos J. ~ P. Laposi*] S, Mf, r, l, sz. P: „mivel lapályos”. 198. *Hamar-domb* D, sz 199. *Cserki-remész* Ds 200. *Diófás* D, sz. Az egykor rajta állt diófáról. 201. *Csapás, -ra* [K1. J. K2. ~ Hnt. *Csapásdülő*] Lh, Ds, S, sz, l 202. *Tehenes-kut : Tehénkut* Kút. Ebből itatták a legelőre kihajtott teheneket. 203. *Laposi-közös-legelő* [K1. K2. ~] S, Mf, l, r, sz 204. *Szakadás, -ba* Partoldal, cserjés, bokros 205. *Főső-Töröncső* D, sz 206. *Döggut* [J. *Dögtér*] 207. *Bőső-lapos* S, Mf, l, r, sz 208. *Part alatt : Part ajja* [K1. K2. *Partalatt*] S, sz 209. *Tizennyócnapos* [J. *Tizennyolcnapos földek*] S, l 210. *Bőső-páskom* [K1. K2. ~] S, Mf, sz, l 211. *Ravaszi, -ba* [J. ~] S, vizenyős l 212. *Ásó-part föle* S, Halmos, sz, szö 213. *Kűső-páskom* [K1. K2. ~] S, Mf, sz, l 214. *Kis-itató* [P. *Itató előtti Telek*]. A Balaton-part azon szakasza, ahol az állatokat itatták. P: „mivel ott járnak le a Balatonba ennek folytába folya a Partfölkői Dülők a Balaton partra”. 215. *Part fölött : Part föle* [C. *Partföle* K1. *Partfölött P. Partföli* K2. *Partfölött*] S, Ds, szö 216. *Csapási-kut* Gémeskút 217. *Kűső-lapos* [K1. K2. ~] S, e 218. *Legelő-melléki* [K1. K2. ~ J. *Legelőmellék*] S, sz 219. *Kis-hégy* [K1. P. K2. *Kishegyi J. ~*] S, sz. P: „mivel egy kiss hegy van benne”. 220. *Enyingi uti dülő* [K1. J. K2. ~] S, szö. A Badacsonyi Állami Gazdaság tulajdona. 221. [K1. K2. *Léhbéli P. J. Lébeli*]. P: „mivel vadforrásos és Fakadékos”. 222. *Bőső-réti-föd* S, sz, l 223. *Kűső-réti-föd* S, sz, l 224. *Gója bőső* [K1. K2. ~ P. J. *Golya*] S, sz. P: „mivel egy már elpusztult, Golya nevezetű Csárdáról vette nevét”. 225. *Téglagyár É*. Tégláégető üzem. 226. *Tekeresi csárda* [K1. *Tekeres Csárda* P. *Tekeres J. ~*] É. P: „már a Dülöknél említett tekervényes Völgyben esik”. 227. *Gója kűső* [K1. K2. ~ P. *Golya*] S, sz. P: „Golya Aliga a Lepsény és Enyingi Országút össze fűzeténél, a Balatonparti völgyben elpusztultak”. 228. *Gójai utásház* É. Nem tudtuk lokalizálni: P. *Tekeres* mivel tekervényes völgy két partján fekszik; *Áradi r*, mivel egy ér folyván keresztül rajt mely igen gyakran megárad. *J. Áradi r*; *Bizó domb*; *Hosszúföldek*; *Álmosdomb*; *Temetőmellék*; *Bitfa*; *Romlás*; *Simonluka*; *Vaskapu*. – C: é.n. [1850 k.], K1: 1858., P: 1864., J: 1902., K2: 1932., Hnt: 1973.

Gyűjtötte: Dr. Rónai Béla főisk. tanár. – Adatközlők: Halasi Gyula 56, Józsa Ferenc 67, Katona Károly 39, Kazi János 76, Kovács László 28 é.

48. BALATONFÖKAJÁR BELTERÜLET

48. BALATONFÖKAJÁR

